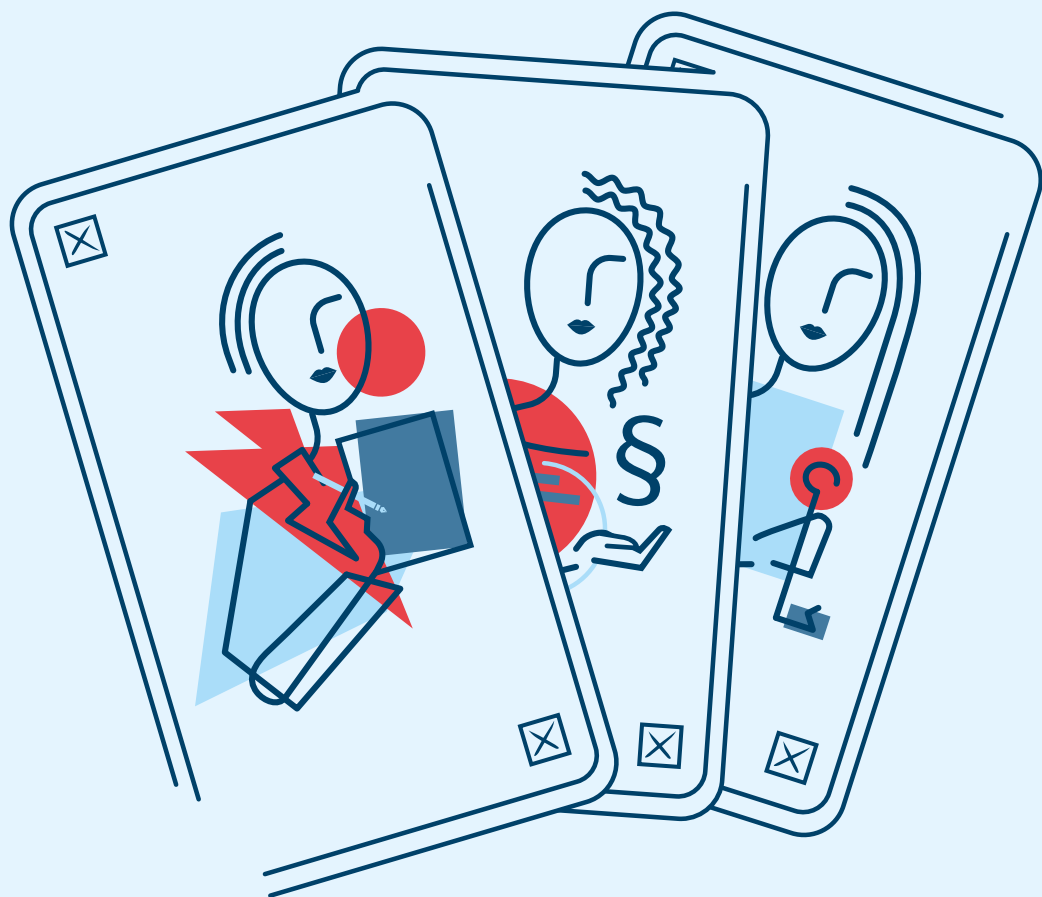

Kobiety w polityce

Sfera publiczna

pod redakcją Moniki Banaś

KOBIETY
W POLITYCE
SFERA PUBLICZNA

seria pod redakcją
Moniki Banaś

3

Rada naukowa:

Prof. dr hab. Ewa Bujwid-Kurek, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, Uniwersytet w Białymstoku

Dr hab. Adam Nobis, prof. UW, Uniwersytet Wrocławski

Prof. dr hab. Tadeusz Paleczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Prof. dr hab. Halina Rusek, Uniwersytet Śląski

KOBIETY W POLITYCE SFERA PUBLICZNA

pod redakcją Moniki Banaś

Kraków 2020

Copyright by individual authors, 2020

Recenzenci

Prof. dr hab. Ryszard Czarny

Dr hab. Krystyna Leszczyńska, prof. UMCS

Opracowanie redakcyjne

Magdalena Kusak

Skład i łamanie

Stanisław Tuchołka • panbook.pl

Projekt okładki

Katarzyna Stelmachowska

Publikacja sfinansowana przez Instytut Studiów Międzykulturowych

Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

oraz Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego

i Dialogu Międzykulturowego COOPERANTIS

Publikację wydano w dwóch wersjach: papierowej i elektronicznej

Pierwotna jest wersja drukowana

ISBN 978-83-8138-341-7 (druk)

ISBN 978-83-8138-342-4 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381383424>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

<https://akademicka.com.pl>

SPIS TREŚCI

O potrzebie działania	7
Dariusz Juruś	
Etyka troski jako feministyczna krytyka kantyizmu, utylitaryzmu i liberalizmu	13
Emil Orzechowski	
„Sarmatia’s daughter grand!”	31
Anna Citkowska-Kimla	
Jak być skuteczną w świecie polityki? Życie i działalność Róży von Thun	59
Eliza Nowacka	
Kobiety w polskim parlamencie po roku 1989	77
Joanna Aleksandra Radowicz	
Kobiety w polityce brytyjskiej	91
Violetta Gul-Rechlewicz	
Sytuacja kobiet ze środowisk uchodźczych oraz imigracyjnych w Niderlandach	113

Ewa Bujwid-Kurek	
<i>Who is who</i> – kobiety w roli piastujących najwyższe funkcje w państwach pojugosłowiańskich	137
Joanna Wardęga	
Peng Liyuan na tle innych pierwszych dam w dyplomacji publicznej Chin	157
Ewa Kamińska	
Kobiety wobec polityki – polityka wobec kobiet: rola i pozycja kobiet w społeczeństwie Japonii od okresu Meiji do współczesności	179
Renata Hołda	
Cesarzowa Elżbieta (Sisi). Kobieta obok polityki?	207
Monika Banaś	
Kulturowy potencjał femipolityki na przykładzie Irlandii przełomu XX i XXI wieku	233
Bibliografia	257
Indeks osobowy	287
Women in Politics. The Public Sphere	295

Joanna Aleksandra Radowicz¹

Politechnika Świętokrzyska

KOBIETY W POLITYCE BRYTYJSKIEJ

Wstęp

Współczesna polityka światowa wciąż zdominowana jest przez mężczyzn – to właśnie mężczyźni zajmują najważniejsze stanowiska i pełnią najważniejsze funkcje; mają największy wpływ na decydowanie o losach świata. Pomimo upływu już ponad stu lat od uzyskania w wielu państwach przez kobiety praw wyborczych rola kobiet i ich pozycja w sferze politycznej wciąż pozostawia wiele do życzenia. Zauważalny jest jednak wzrost zaangażowania coraz większej liczby kobiet w politykę oraz działalność społeczną. Kobiety zaczynają zajmować wysokie stanowiska polityczne i podejmują najważniejsze decyzje w wielu państwach. Coraz częściej angażują się również w działania na poziomie międzynarodowym. Jednak w 2020 roku wciąż zaledwie w czterech państwach na świecie kobiety posiadały 50% lub więcej mandatów w parlamentach krajowych. Są to Rwanda (61,3% kobiet), Kuba (53,2%), Boliwia (53,1%) oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie (50%). Na sto pięćdziesiąt trzy parlamenty (w parlamentach jednoizbowych bądź izbach pierwszych w parlamentach dwuizbowych) zaledwie w czterdziestu siedmiu liczba kobiet przekroczyła 30%². W większości państw na świecie natomiast liczba kobiet zasiadających w parlamentach wynosiła zaledwie 25%³.

¹ Dr; ORCID: 0000-0002-7045-8952; jradowicz@tu.kielce.pl.

² *Monthly Ranking of Women in National Parliaments*, <https://data.ipu.org/women-ranking?month=6&year=2020> (26.06.2020).

³ Inter-Parliamentary Union, <https://www.ipu.org/our-impact/gender-equality> (26.06.2020).

Co istotne, w ponad połowie z tych państw zastosowano jakiś rodzaj kwot lub system rezerwacji miejsc dla kobiet⁴. I chociaż w XXI wieku dokonano istotnych zmian umożliwiających kobietom większą partycypację w życiu publicznym, to jednak dane pokazują, że nadal są one niedoreprezentowane w działalności politycznej.

W państwach Unii Europejskiej, dla przykładu, w 2019 roku kobiety stały na czele jedynie sześciu z dwudziestu ośmiu parlamentów, a siedmiu na dziesięciu posłów to mężczyźni. Kobiety coraz częściej zostają ministrami, jednak otrzymują teki mniej istotnych resortów⁵. Pod tym względem sytuacja na całym świecie wygląda podobnie. W 2019 roku na dwustu siedemdziesięciu dziewięciu przewodniczących parlamentów zaledwie pięćdziesięciu pięciu to kobiety (19,7%)⁶.

Większe zaangażowanie kobiet w działalność społeczno-polityczną jest możliwe przede wszystkim dzięki pewnym uregulowaniom prawnym, które dały im możliwość uczestniczenia w procesach decyzyjnych. Przyjęcie regulacji prawnych gwarantujących dostęp do biernego i czynnego prawa wyborczego czy tworzenie parytetów stanowią istotny czynnik umożliwiający rzeczywiste działania polityczne kobiet. Jednak ważniejsze kwestie nie są tak proste do zdefiniowania i należy podkreślić, że pozycja kobiet w polityce danego państwa jest konsekwencją wielu uwarunkowań: kulturowych, społecznych, ekonomicznych i politycznych. Ważnym czynnikiem, który może wpływać na ograniczanie roli kobiet w życiu politycznym, jest występowanie stereotypów, w których kobiety wciąż postrzegane są jako niezdolne do pełnienia ważnych funkcji w państwie.

W Europie państwem, w którym kobiety w spektakularny sposób od dawna walczyły o swoje prawa, jest Wielka Brytania. To właśnie tam aktywne działania na rzecz praw kobiet podejmowały sufrażystki i sufrażetki. Kobiety zawsze odgrywały w historii Anglii istotną rolę i wielokrotnie miały wpływ na podejmowane decyzje polityczne. Warto przede wszystkim

⁴ *Kobiety w polityce. Statystyki międzynarodowe. Opracowania tematyczne OT-676*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2019, s. 6.

⁵ *Międzynarodowy Dzień Kobiet 2019: więcej równości, ale zmiany są zbyt powolne*, 7.03.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_19_1495 (10.02.2020).

⁶ *Kobiety w polityce. Statystyki międzynarodowe...*, s. 7.

przypomnieć królowe Anglii: Marię Tudor i Elżbietę I, oraz królową Szkocji Marię Stuart, które potrafiły uprawiać politykę na najwyższym poziomie, wykorzystując swoją mądrość, spryt i prawdziwe umiejętności dyplomatyczne. Zresztą nie tylko władczynie, ale i przeciętne obywatelki Wielkiej Brytanii charakteryzowało zaangażowanie w sprawy społeczne i polityczne. Zdaniem Anny Wojciechowskiej

Angielka niewątpliwie wyróżniała się spośród innych kobiet Europy zarówno pod względem charakteru, jak i stanowiska społecznego. Lepiej od innych rozumiała znaczenie praw, żyła bowiem w państwie, w którym od lat ideał wolności był realizowany możliwie szeroko⁷.

Idee wolności, utrwalone w społeczeństwie brytyjskim, wpłynęły zapewne na potrzeby zrównania praw kobiet i mężczyzn. Historia Wielkiej Brytanii pokazuje jednak, że kobiety dopiero w XX wieku uzyskały pełnię praw i możliwość nieograniczonego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym. Nadal jednak są niedoreprezentowane w życiu publicznym. Ponadto Brytyjki doświadczały znacznych ograniczeń w swoich prawach, czego przykładem były czasy wiktoriańskie, w których kobiety traktowano jako istoty nierozumne i całkowicie zależne od mężczyzn.

Celem artykułu jest ukazanie zaangażowania kobiet w politykę Wielkiej Brytanii, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które miały i nadal mają istotny wpływ na podejmowane w tym państwie decyzje.

Walka Brytyjek o prawa kobiet

Na pojawienie się ruchów emancyacyjnych wpływ miały również przemiany cywilizacyjne w Europie przełomu XVIII i XIX wieku. Z jednej strony zmieniła się wówczas w społeczeństwie rola kobiet, które wraz z mężczyznami pracowały na równych zasadach w fabrykach, z drugiej jednak kobiety

⁷ A. Wojciechowska, *Filozofia liberalna a emancypacja kobiet: narodziny i rozwój feminizmu brytyjskiego*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 2005, 11, s. 137–138, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2005-t11/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2005-t11-s133-150/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2005-t11-s133-150.pdf (15.12.2019).

wciąż nie mogli decydować o sobie w bardzo wielu kwestiach⁸. Jak zauważa Anna Wojciechowska:

postęp techniczny i wzrost ekonomiczny w rzeczywistości nie wiązały się jednak z poprawą położenia kobiet. Przeciwnie – im prężniej rozwijała się gospodarka, tym bardziej ich praca przypominała niewolniczą harówkę, a warunki zatrudnienia były coraz gorsze⁹.

Ponadto kobiety pracowały przeważnie w mniej przyjaznych warunkach i otrzymywały niższe wynagrodzenie niż mężczyźni. Natomiast kobiety należące do wyższych sfer były całkowicie uzależnione od męża czy ojca i nie miały możliwości podejmowania samodzielnych decyzji. Pozycja kobiet znacznie pogorszyła się w epoce wiktoriańskiej (czyli w okresie panowania królowej Wiktorii Hanowerskiej w latach 1837–1901) – przejawiało się to praktycznie na wszystkich poziomach życia. Kobieta miała być podporządkowana mężczyźnie i stanowiła jego własność. W dziewiętnastowiecznej Anglii role społeczne kobiety i mężczyźni dalece się różniły, a przejawem tego była również moda. Agnieszka Gromkowska-Melosik zauważa:

Ubiory kobiet w tym okresie podkreślały ich pozycję społeczną: brak aktywności (ograniczały ruch), podporządkowanie i delikatność (akcentowały drobne talie, spadziste ramiona i miękkie sylwetki)¹⁰.

Czasy epoki wiktoriańskiej przedstawiane są jako ostoja pruderii oraz występowania podwójnych standardów moralnych w sprawach prywatno-rodziny i związanych z seksualnością¹¹.

⁸ J. Helios, W. Jedlecka, *Wpływ feminizmu na sytuację społeczno-prawną kobiet*, Wrocław 2016 (*Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego e-Monografie*, 83), s. 55–56, www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/78289/Wplyw_feminizmu_na_sytuacje_spoleczno-prawna_kobiet.pdf (10.01.2020).

⁹ A. Wojciechowska, *Filozofia liberalna a emancypacja kobiet...*, s. 137.

¹⁰ A. Gromkowska-Melosik, *Ciało, moda i tożsamość kobiety epoki wiktoriańskiej – dyskursy piękna i przemocy*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” 2012, 2, s. 21.

¹¹ A. Wójtewicz, *Kobiety w przestrzeni dziewiętnastowiecznego społeczeństwa. Rekapitulacja*, „Litteraria Copernicana” 2017, 2 (*Kobieta i epoki. Wiek XIX*), s. 105.

Kobieta w epoce wiktoriańskiej zawsze była czyjąś żoną, siostrą lub matką. Stała na straży spokoju domowego ogniska i uczuć domowników, była przykładem moralności „wyzwolonym” od seksualności i wszelkich podejrzanych instynktów. Mężczyźni takie właśnie kobiety chcieli widzieć w swoich żonach¹².

Kobiety nie miały możliwości partycypowania w życiu politycznym, ponieważ ograniczał to cenzus płci, wynikający z norm i tradycji kulturowych, które lokowały kobiety poza nawiasem działalności politycznej. Rola ówczesnej kobiety miała ograniczać się do funkcji związanych z prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci. Jedynie mężczyźni przysługiwała możliwość pełnego uczestnictwa w podejmowaniu decyzji politycznych. W sytuacji tak znacznego ograniczenia praw swoją działalność rozpoczęły kobiety, które walczyły o zrównanie praw przedstawicieli obu płci w Wielkiej Brytanii.

Paradoksalnie jednak na brytyjskiej scenie politycznej jedną z ważniejszych postaci walczących o prawa kobiet był mężczyzna – filozof i ekonomista polityczny John Stuart Mill. Był on zagorzałym przeciwnikiem postanowień Ustawy o wielkiej reformie z 1832 roku, która rozszerzyła elektorat jedynie na mężczyzn. Punktem wyjścia liberalnych koncepcji Milla było poczucie sprawiedliwości jako cechy porządku publicznego.

W 1866 roku John Stuart Mill złożył w Izbie Gmin petycję z tysiąc pięćset podpisami, które zostały zebrane na rzecz prawa wyborczego kobiet. Przedstawił poprawkę, zgodnie z którą głosować mieli wszyscy obywatele, niezależnie od płci. Poprawka została odrzucona stu dziewięćdziesięcioma czterema głosami do siedemdziesięciu trzech głosów za¹³.

W 1866 roku Izba Gmin odrzuciła petycję o wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego, argumentując swoją decyzję tym, „że płeć piękna

¹² T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010, s. 331.

¹³ *John Stuart Mill Amendment*, 1867, www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/from-the-parliamentary-collections/collections-reform-acts/great-reform-act112/ (10.02.2020).

nie jest w stanie pojąć reguł rządzących polityką, więc przyznanie jej wpływu na państwo jest bardzo ryzykowne”¹⁴.

Pomimo tej pierwszej porażki poprawka Johna Stuarta Milla wywołała dalszą dyskusję polityczną na temat praw kobiet. Na aktywność Milla w walce o prawa kobiet miała wpływ jego żona Harriet Taylor Mill, która również opowiadała się za równością¹⁵. W 1869 roku Mill opublikował swój słynny esej *The Subjection of Women* (*Poddaństwo kobiet*), w którym przedstawił argumenty na rzecz równości płci¹⁶. Publikacja ta znacząco wpłynęła na idee feminizmu dziewiętnastowiecznego i tworzenie postulatów na rzecz równości płci. Mill zwrócił również uwagę na trudną sytuację, w jakiej znajdowały się kobiety, zwłaszcza żony w wiktoriańskiej Anglii, które – całkowicie podporządkowane mężom – były często ofiarami przemocy, a przy tym nie miały żadnego dostępu do rozwodów czy chociaż separacji. Mill w swojej pracy opowiadał się za koniecznością przyznania kobietom biernego i czynnego prawa wyborczego oraz za umożliwieniem im pracy w zawodach, które do tej pory dostępne były tylko dla mężczyzn¹⁷. Podkreślał, że kobiety mogą znacząco wykorzystać swój potencjał w życiu społecznym dzięki dostępowi do rozwoju osobistego i zawodowego. W *Poddaństwie kobiet* pisał:

nie znam więcej uderzającego przykładu zaślepienia, z jakim świat, nie wyłączając większości ludzi nauki, zaniedbuje wpływ okoliczności społecznych, nad to głupie poniżenie umysłowych zdolności i nedoręczne panegiryki moralnej natury kobiet¹⁸.

¹⁴ A. Krajewski, *Jak kobiety wywalczyły sobie prawa wyborcze?*, „Newsweek”, 1.04.2018, www.newsweek.pl/wiedza/historia/jak-kobiety-w-wielkiej-brytanii-walczyly-o-prawa-wyborcze/t607t03 (10.12.2019).

¹⁵ K. Smits, *'Family Selfishness' and the Corruption of Public Virtues: Harriet Taylor Mill's "Enfranchisement of Women"*, [w:] *Democratic Moments. Reading Democratic Texts*, red. X. Márquez, London–New York 2018, s. 123.

¹⁶ E. Day, *On the Subjection of Women by John Stuart Mill*, „The Guardian”, 2.08.2009, www.theguardian.com/books/2009/aug/02/subjection-women-john-stuart-mill (12.02.2020).

¹⁷ B. Grabowska, *Feminizm Johna Stuarta Milla*, „Kultura i Edukacja” 2012, 1, s. 189.

¹⁸ J.S. Mill, *O rządzie reprezentatywnym. Poddaństwo kobiet*, tłum. G. Czernicki, M. Chyżyńska, przekł. przejrzał J. Hołówka, Kraków 1995, s. 360.

Za najbardziej zaangażowaną działaczkę w kwestiach walki o prawa kobiet uznaje się Millicent Garrett Fawcett (1847–1929). Jej poglądy ukształtowały się po wysłuchaniu w 1865 roku wystąpienia Milla. Fawcett opowiadała się za walką o prawa kobiet zgodnie z zasadami prawnymi, odrzucała natomiast wszelkie przejawy przemocy. Stała na czele National Union of Women's Suffrage Societies¹⁹. W swojej działalności koncentrowała się na organizowaniu wieców, pisaniu esejów i artykułów oraz składaniu petycji do rządu. W tamtym okresie jej działalność uznawana była za niedopuszczalną, ponieważ kobiety nie miały prawa brać udziału w wystąpieniach publicznych²⁰. Fawcett w swoich działaniach miała również konkurentkę, Charlotte Despard, która założyła Women's Freedom League. Działania Despard były nieco bardziej radykalne i zamiast jak Fawcett edukować ludzi, decydowała się ona na organizowanie gwałtownych protestów i używanie ostrzejszej retoryki²¹.

Najbardziej radykalne działania podejmowały jednak sufrażystki i sufrażetki²², które zapisały się w historii jako aktywne działaczki na rzecz walki o prawa kobiet. W Wielkiej Brytanii spektakularne akcje prowadziły Emmeline Pankhurst oraz jej córki Christabel i Sylvia, które kierowały od 1903 roku Women's Social and Political Union. Organizacja ta stała się symbolem ruchu sufrażystowskiego i walki o prawa wyborcze dla kobiet. Działania sufrażetek i bardziej radykalnych w działaniach sufrażetek spotkały się oczywiście z krytyką. Przeciwnicy zrównania praw kobiet argumentowali swoją niezgodę dla równości płci uwarunkowaniami biologicznymi, twierdząc, że kobiety są zbyt emocjonalne, słabsze od mężczyzn i zbyt zaangażowane w kwestie reprodukcyjne i macierzyństwo, by móc zajmować się polityką²³.

Akcje działaczek cechowały radykalne metody, często wykorzystujące przemoc fizyczną, przez co były one szeroko komentowane na całym świecie.

¹⁹ P.P. Duarte, *Millicent Garrett Fawcett: Writing in the Defence of Women's Emancipation*, „Revista Anglo-Saxonica” 2008, II, 26, s. 248–250.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ A. Wojciechowska, *Filozofia liberalna a emancypacja kobiet...*, s. 149.

²² Wyraz „sufrażystka” pochodzi od łac. *suffragium*, oznaczającego głos wyborczy.

²³ W. Jedlecka, *Wpływ myśli feministycznej na zmiany współczesnego prawa – szkic problemu*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie – Studia Erasmiانا Wratlaviensia” 2015, 9 (*Kobieta w prawie i polityce*), s. 115, www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/78295/Kobieta_w_prawie_i_polityce.pdf (10.12. 2019).

Szczególne okazała się kampania sufrażystek pod nazwą *votes for women*, podczas której kobiety na szeroką skalę wprowadziły przemoc fizyczną podczas działalności politycznej oraz zastosowały oryginalne i często spektakularne metody walki z polityką rządu²⁴. Na tle znacznego ograniczania praw kobiet swoją twórczość uprawiały również walczące o te prawa Anna Wheeler czy Anne Knight²⁵.

W czasie pierwszej wojny światowej kobiety zaprzestały działań na rzecz równouprawnienia i skupiły się na kwestiach związanych z funkcjonowaniem państwa. Podejmowały się wówczas obowiązków w obszarach, które do tej pory zdominowane były przez mężczyzn, i świetnie sobie z nimi radziły. Podkreśla się często, że „okres [ten] pokazał, że kobiety pełnią bardzo ważną rolę w życiu ekonomicznym, i wielu polityków zaczęło dowodzić zasadności przyznania kobietom prawa do głosowania”²⁶. Po zakończeniu wojny mężczyźni musieli przyznać, że kobiety na równi z nimi są zdolne do pełnienia wielu funkcji społecznych. Tak więc po wielu latach walk w 1918 roku prawo wyborcze uzyskały kobiety, które ukończyły trzydziesty rok życia²⁷. Wszystkie kobiety w Wielkiej Brytanii pełnię praw wyborczych otrzymały dopiero w 1928 roku²⁸.

Kobiety przywódczynie w Wielkiej Brytanii

Współcześnie rośnie znaczenie kobiet w polityce brytyjskiej, chociaż wciąż, podobnie jak w innych państwach, większość polityków to mężczyźni. Warto jednak zwrócić uwagę, że w Wielkiej Brytanii kilka kobiet odniosło spektakularne sukcesy polityczne i pełniło (bądź nadal pełni) najważniejsze funkcje polityczne w państwie.

²⁴ E. Pawlak-Hejno, *Bojownice czy wariatki? Obraz sufrażystek angielskich w prasie polskiej (1911–1914)*, Lublin 2016, s. 13–14.

²⁵ *Sufrażystki – wojujące kobiety*, 19.09.2014, <http://o-historii.pl/sufrazystki-wojujace-kobiety/> (10.01.2020).

²⁶ A. Wojciechowska, *Filozofia liberalna a emancypacja kobiet...*, s. 150.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ B. Brodzińska-Mirowska, *Prawa wyborcze kobiet i udział kobiet w wyborach*, [w:] *Kobiety w polityce*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2010, s. 25.

Królowa Elżbieta II

Elżbieta II przysła na świat 21 kwietnia 1926 roku w Londynie jako córka Alberta księcia Yorku, późniejszego króla Jerzego VI, oraz Elżbiety Bowes-Lyon. W momencie jej narodzin nic nie zapowiadało, że wnuczka ówczesnego króla Wielkiej Brytanii Jerzego V²⁹ zostanie kiedyś królową. Jednak po śmierci Jerzego V w 1936 roku następcą tronu został jego najstarszy syn Edward VIII, który abdykował niecały rok później, aby móc ożenić się z dwukrotnie rozwiedzioną Amerykanką Wallis Warfield Simpson³⁰. Z tego powodu na tron wstąpił ojciec obecnej królowej, książę Albert, który przyjął imię Jerzy VI. Jego najstarsza córka, czyli właśnie księżniczka Elżbieta, stała się następczynią tronu. Król Jerzy zmarł młodo, przez co Elżbieta została królową w wieku dwudziestu siedmiu lat.

Wiadomość o śmierci ojca zastała młodą następczynię tronu podczas podróży do Kenii w 1952 roku³¹. Ceremonia koronacyjna odbyła się 2 czerwca 1953 roku w opactwie westminsterskim w Londynie. Była to pierwsza koronacja, którą transmitowano w telewizji³². W samej Wielkiej Brytanii obejrzało ją aż dwadzieścia siedem milionów ludzi³³. Zgodnie z tradycją arcybiskup Canterbury, Geoffrey Fisher, nałożył Elżbiecie na głowę koronę św. Edwarda. Królowa otrzymała też insygnia władzy: berło z krzyżem oraz buławę prawości i miłosierdzia³⁴. Pomimo że zgodnie z zasadą król panuje, a nie rządzi – *rex regnat, sed non gubernat* (w tym przypadku dotyczy to oczywiście królowej) – rola, jaką odgrywa królowa w życiu społecznym i politycznym Wielkiej Brytanii, jest bardzo istotna³⁵. Przez cały okres panowania

²⁹ M. Roche, *Elżbieta II. Ostatnia królowa*, tłum. G. Przewłocki, Warszawa 2010, s. 43.

³⁰ S.B. Smith, *Elżbieta II. Portret monarchini*, tłum. U. Gardner, Poznań-Wrocław 2017, s. 17.

³¹ *Ibidem*, s. 73.

³² Co istotne, w telewizji pokazana była cała ceremonia oprócz momentu koronacji.

³³ *50 Facts about The Queen's Coronation*, www.royal.uk/50-facts-about-queens-coronation-0 (9.02.2020).

³⁴ M. Roche, *Elżbieta II...*, s. 59.

³⁵ M. Rajzer, *Nadgryzieni zębem czasu? Ewolucja roli i funkcji monarchii na przełomie wieków – przykład Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, „Pisma Humanistyczne” 2014, 12, s. 163, www.pismahumanistyczne-wns.us.edu.pl/doc/XII.pdf#page=161 (6.02.2020).

Elżbieta była – i pozostaje – symbolem brytyjskości. Podczas swoich rządów była uczestnikiem bardzo istotnych przemian społecznych i politycznych w Wielkiej Brytanii i na świecie. Swoją postawą i nieformalnym wpływem na politykę państwa sprawiła, że monarchia wciąż cieszy się w Wielkiej Brytanii sporym poparciem społecznym³⁶.

Margaret Thatcher

Jedną z najważniejszych polityczek była oczywiście Margaret Thatcher, która jest sławna do dzisiaj, nie tylko dlatego, że jako pierwsza kobieta pełniła funkcję premiera w Wielkiej Brytanii, ale również dlatego, że podjęła się przeprowadzenia zdecydowanych reform w gospodarce brytyjskiej. Współcześnie jest uznawana za jednego z najznakomitszych premierów Wielkiej Brytanii w całej historii tego państwa. Chociaż sama Thatcher podkreślała, że nie myśli o sobie jako o kobiecie, ale jako o polityku, który ma zadania do wykonania, to jednak do dnia dzisiejszego jest ona symbolem objęcia przez kobietę najważniejszego stanowiska politycznego w Wielkiej Brytanii³⁷.

Margaret Hilda Roberts przyszła na świat 13 października 1925 roku jako córka sklepikarza z klasy średniej w mieście Grantham w Anglii³⁸. Studiowała chemię na Uniwersytecie Oksfordzkim w latach 40. Pracowała nad projektem krystalografii rentgenowskiej, nadzorowanym przez Dorothy Hodgkin, która później zdobyła Nagrodę Nobla w dziedzinie chemii. Podczas studiów zainteresowała się polityką i pełniła funkcję prezesa Oxford University Conservative Association³⁹.

W czasie studiów w Oksfordzie Thatcher zapoznała się z teoriami austriackiego ekonomisty Friedricha von Hayeka, laureata Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii. Hayek opowiadał się za minimalną kontrolą rządu nad przedsiębiorstwami i gospodarką. Thatcher inspirowały również koncepcje Milтона Friedmana, amerykańskiego ekonomisty, także laureata Nagrody Nobla⁴⁰. W latach 1950 i 1951 jako najmłodsza kandydatka Partii

³⁶ *Do You Support or Oppose Britain Having a Monarchy?*, www.statista.com/statistics/863893/support-for-the-monarchy-in-britain-by-age/ (2.02.2020).

³⁷ J. Campbell, *Margaret Thatcher*, t. 2: *The Iron Lady*, London 2003, s. 1.

³⁸ J. Blundell, *Margaret Thatcher: A Portrait of the Iron Lady*, New York 2008, s. 17.

³⁹ *Margaret Thatcher and Conservative Politics in England*, s. 11, www.crf-usa.org/images/pdf/gates/Margaret_Thatcher.pdf (2.01.2020).

⁴⁰ *Ibidem*.

Konserwatywnej wzięła udział w wyborach do parlamentu brytyjskiego z okręgu Dartford. W tamtym czasie poznała również Denisa Thatchera, którego poślubiła w 1951 roku⁴¹. W 1952 roku Margaret Thatcher ukończyła prawo, a dwa lata później – po uzyskaniu kwalifikacji adwokackich – rozpoczęła praktykę w londyńskiej korporacji prawniczej Lincoln's Inn⁴².

W wyborach w 1959 roku, w wieku zaledwie trzydziestu czterech lat, została posłanką do Izby Gmin⁴³. Premierem Wielkiej Brytanii został wówczas Harold Macmillan, który powierzył Thatcher w 1961 roku tekę wiceministra – parlamentarnego podsekretarza stanu w Ministerstwie ds. Rent i Ubezpieczeń (the Ministry of Pensions and National Insurance). Kiedy w 1966 roku przedterminowe wybory wygrała Partia Pracy, Margaret Thatcher znalazła się w gabinecie cieni (*shadow cabinet*), gdzie pełniła kolejno funkcje ministra transportu (od 1967) i ministra oświaty (od 1969).

Kiedy w 1970 roku odbyły się przedterminowe wybory i wygrała je Partia Konserwatywna, Thatcher otrzymała stanowisko ministra edukacji w nowo powstałym gabinecie Edwarda Heatha. W 1974 roku władzę znów przejęli laburzyści (Partia Pracy), a Thatcher ponownie otrzymała stanowisko w gabinecie cieni, tym razem jako kanclerz skarbu⁴⁴. Po przegranej konserwatystów Edward Heath zaczął tracić poparcie swojej partii i pojawiły się głosy o konieczności zmiany lidera. Wówczas coraz większym zainteresowaniem zaczęła cieszyć się właśnie Margaret Thatcher i to ją coraz bardziej zdecydowanie wskazywano jako kandydata na nowego lidera Partii Konserwatywnej⁴⁵. Tak też się stało i w 1975 roku Thatcher jako pierwsza kobieta w historii stanęła na czele brytyjskiej partii politycznej⁴⁶.

⁴¹ J. Blundell, *Margaret Thatcher. Portret Żelaznej Damy*, tłum. P. Kuś, Poznań 2010, s. 74.

⁴² A. Kochnowska, *Margaret Thatcher – droga na 10 Downing Street i wybrane aspekty polityki brytyjskiej w latach 1979–1990*, [w:] *Z problemów współczesnej myśli politycznej*, t. 2, red. A. Hrebendy, Katowice 1999, s. 21.

⁴³ M. Kosman, *Droga na Downing Street. Uwagi nad karierą polityczną Margaret Thatcher*, „Przegląd Politologiczny” 2012, 2, s. 86.

⁴⁴ A. Kochnowska, *Margaret Thatcher – droga na 10 Downing Street...*, s. 21.

⁴⁵ Ch. Moore, *Margaret Thatcher. Autoryzowana biografia*, t. 1, tłum. J. Stawiński, Warszawa 2019, s. 313–346.

⁴⁶ J. Rydel, *Kraje Europy Zachodniej*, [w:] *Najnowsza historia świata*, t. 3: 1979–1995, red. A. Patek, J. Rydel, J.J. Węc, Kraków 1997, s. 59.

W 1979 roku poprowadziła Partię Konserwatywną (Conservative Party) do zwycięstwa. Piastowała funkcję premiera aż do 1990 roku, kiedy to musiała zrezygnować pod wpływem nacisków politycznych. Była zatem pierwszą kobietą, która stanęła na czele państwa demokratycznego, pełniła funkcję premiera aż jedenaście lat i poprowadziła konserwatystów trzykrotnie z rządu do zwycięstwa w wyborach parlamentarnych⁴⁷.

Thatcher, opierając się na założeniach neoliberalnej polityki gospodarczej i społecznej, zrealizowała program szeroko zakrojonej prywatyzacji, zdecydowała się na obniżenie podatków bezpośrednich i podniesienie podatków pośrednich, znacząco ograniczyła wydatki publiczne i socjalne, zlikwidowała elementy długofalowego planowania gospodarczego i przede wszystkim ograniczyła ustawowe prerogatywy związków zawodowych. Działania te miały na celu zwiększenie wydajności gospodarczej i wzmocnienie mechanizmów rynkowych⁴⁸. Jak zauważa Marceli Kosman:

Podejmowała odważne reformy, które nie zawsze przysparzały jej popularności, a jednak budziły powszechne uznanie, nawet ze strony przeciwników politycznych [...] natomiast pozostawanie przy władzy przez kolejne kadencje wynikało w znacznym stopniu z wewnętrznego rozbicia opozycji oraz specyfiki brytyjskiego systemu wyborczego, który pozwalał konserwatystom przy uzyskiwaniu 42–44% głosów otrzymywać 54 do 61% mandatów w Izbie Gmin⁴⁹.

Popularność przynosiła Margaret Thatcher również prowadzona przez nią polityka zagraniczna⁵⁰. Sposób, w jaki sprawowała władzę, i zdecydowane działania w polityce zaowocowały nadaniem jej przydomka „Żelazna Dama” („Iron Lady”).

Theresa May

Kolejną kobietą polityczką, która odegrała istotną rolę na brytyjskiej scenie politycznej, była Theresa May. Pełniła ona funkcję premier Wielkiej Brytanii od 13 lipca 2016 roku do 24 lipca 2019 roku, czyli zaledwie trzy lata

⁴⁷ M. Kosman, *Droga na Downing Street...*, s. 85.

⁴⁸ J. Rydel, *Kraje Europy Zachodniej...*, s. 59.

⁴⁹ M. Kosman, *Droga na Downing Street...*, s. 86.

⁵⁰ *Ibidem*.

i kilka dni. Co istotne, podjęła się trudnej roli wyprowadzenia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej i zapewne już zawsze będzie kojarzona z brexitem.

Theresa Mary May, z domu Brasier, przyszła na świat 1 października 1956 roku w Eastbourne jako córka pastora Kościoła anglikańskiego i gospodyni domowej. Studiowała geografię w St Hugh's College na Uniwersytecie Oksfordzkim. Wybrany kierunek ukończyła w 1977 roku. W tamtym czasie poznała również swojego przyszłego męża, Philipa Maya, z którym pobrała się w 1980 roku. Zaraz po ukończeniu studiów May pracowała w sektorze finansowym; polityką zajęła się trochę później. Rzeczywistą działalność polityczną rozpoczęła w 1986 roku, kiedy została wybrana do rady w londyńskiej dzielnicy Merton. W latach 1992 i 1994 kandydowała, jednak bez powodzenia, do brytyjskiego parlamentu. Sukces odniosła dopiero 1997 roku, kiedy została wybrana do Izby Gmin z ramienia Partii Konserwatywnej z okręgu Maidenhead⁵¹.

May już w 1999 roku została członkiem gabinetu cieni pod przywództwem Williama Hague'a, a w 2002 roku została wybrana na przewodniczącą partii⁵². W swojej działalności politycznej zajmowała wiele stanowisk w gabinetach cieni, zanim została sekretarzem spraw wewnętrznych i objęła stanowisko ministra ds. kobiet i równości w 2010 roku⁵³.

Na początku 2013 roku ówczesny premier Wielkiej Brytanii David Cameron obiecał Brytyjczykom, że jeżeli Partia Konserwatywna wygra następne wybory, to przeprowadzi referendum w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Ta deklaracja, oceniana obecnie jako populistyczny slogan w celu zdobycia elektoratu na nadchodzące wybory, przyniosła nieoczekiwane konsekwencje. Kiedy Partia Konserwatywna rzeczywiście wygrała wybory parlamentarne w 2015 roku, Cameron musiał wywiązać się ze złożonej publicznie obietnicy. Sam będąc przeciwnikiem opuszczenia Unii Europejskiej, ogłosił przeprowadzenie referendum 23 czerwca 2016 roku⁵⁴.

⁵¹ *Theresa May Biography*, www.biography.com/political-figure/theresa-may (2.01.2020).

⁵² G. Stamp, *Who Is Theresa May: A Profile of UK's New Prime Minister*, 25.07.2016, www.bbc.com/news/uk-politics-36660372 (12.02.2020).

⁵³ *The Rt Hon Theresa May MP*, www.gov.uk/government/people/theresa-may (10.02.2020).

⁵⁴ R.C.H. Leung, *Analysis of the UK Prime Ministerial Discourse on Brexit: Thematic Choices and Their Implications*, „Discourse and Interaction” 2018, 11, 2, s. 45–46.

Referendum zakończyło się niepowodzeniem dla zwolenników pozostania w Unii Europejskiej. David Cameron w tak zaistniałej sytuacji podał się do dymisji. Jego miejsce zajęła Theresa May, która również była przeciwna brexitowi. Zapowiedziała jednak, że szanuje wolę narodu i zadeklarowała, że stanie na czele państwa, aby przeprowadzić trudny proces opuszczenia Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię⁵⁵. Po wielu miesiącach żmudnych pertraktacji z UE May nie zdołała uzyskać poparcia Izby Gmin dla wynegocjowanych postanowień. Co ciekawe, największych przeciwników miała wśród członków swojej partii. Członkowie parlamentu brytyjskiego nie chcieli się zgodzić na postanowienia w sprawie granicy pomiędzy Irlandią i Irlandią Północną (tzw. *backstop*).

Pod wpływem ogólnego niezadowolenia z wynegocjowanych warunków May musiała zrezygnować z funkcji premiera 7 czerwca 2019 roku. Pomimo trudu, jaki włożyła w prowadzenie negocjacji, zostanie zapewne zapamiętana jako niezdolna do zakończenia procesu wychodzenia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej i niezdolna do prowadzenia skutecznych rozmów w sprawie brexitu. Po swoim odejściu została mocno skrytykowana jako osoba, która chciała przejść do historii jako skuteczna premier, a ostatecznie poniosła porażkę⁵⁶.

Nicola Sturgeon – pierwsza minister Szkocji

Nicola Sturgeon przysła na świat w 1970 roku w Irvine w hrabstwie Ayrshire. Ukończyła Greenwood Academy w Irvine, a następnie studiowała prawo na prestiżowym Uniwersytecie w Glasgow. Zainteresowanie polityką pojawiło się u Sturgeon dość wcześnie. Już w wieku szesnastu lat wstąpiła w szeregi Szkockiej Partii Narodowej (Scottish National Party – SNP)⁵⁷.

⁵⁵ M. Makuch, *Nowe relacje brytyjsko-unijne w świetle Brexitu: skutki dla Polski*, „Studia i Prace WNEIZ US” 2017, 49, 2 (*Gospodarka regionalna i międzynarodowa*), s. 142.

⁵⁶ M. Rybarczyk, *Pożegnanie z premier Theresa May*, „Polityka”, 7.06.2019, www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1795836,1,pozegnanie-z-premier-theresa-may.read (12.02.2020).

⁵⁷ P. Kellner, *Nicola Sturgeon. Scottish Politician*, www.britannica.com/biography/Nicola-Sturgeon (12.02.2020).

Po ukończeniu studiów pracowała jako radca prawny, ale bardzo szybko zwróciła się w stronę polityki, gdzie sprawnie pięła się po szczeblach kariery⁵⁸. Już w 1992 roku zaledwie dwudziestodwuletnia Nicola wystartowała do parlamentu brytyjskiego jako kandydatka okręgu Glasgow Shettleston. Nie zdobyła wówczas mandatu, ale jej kariera dalej rozwijała się w zawrotnym tempie i w tym samym roku została członkiem zarządu krajowego⁵⁹. W 1999 roku zdobyła mandat podczas pierwszych wyborów do parlamentu szkockiego, a we wrześniu 2004 roku, czyli w wieku zaledwie trzydziestu czterech lat, została wybrana na zastępcę przewodniczącego Szkockiej Partii Narodowej⁶⁰. Jednak ze względu na fakt, że ówczesny przewodniczący SNP, Alex Salmond, był posłem do parlamentu Wielkiej Brytanii w Westminster, a nie członkiem parlamentu szkockiego w Edynburgu, to właśnie Sturgeon objęła rzeczywiste przewodniczenie Szkockiej Partii Narodowej w Edynburgu⁶¹. Dała się wówczas poznać jako bardzo skuteczna i wpływowa polityczka umiejąca zarządzać partią polityczną w praktyce.

W maju 2012 roku w Edynburgu oficjalnie rozpoczęła się kampania „Tak dla niepodległej Szkocji” (Yes Scotland), propagująca ideę odłączenia od Wielkiej Brytanii⁶². Sturgeon stała się osobą odpowiedzialną za tę kampanię. Większość Szkotów zagłosowała za pozostaniem w Zjednoczonym Królestwie, jednak aż 45% opowiedziało się za niepodległością, co przypisano skutecznym działaniom prowadzonym przez Nicolę Sturgeon⁶³. Porażka zwolenników niepodległości Szkocji zmusiła lidera szkockich nacjonalistów Alexa Salmonda do dymisji z funkcji szefa partii oraz ze stanowiska

⁵⁸ M. Oppenheim, *Nicola Sturgeon: How a Solicitor from Ayrshire Became One of the Most Powerful Woman in Politics*, „The Independent”, 30.06.2016, www.independent.co.uk/news/people/nicola-sturgeon-brexit-eu-snp-leader-most-powerful-woman-in-the-world-career-life-a7111126.html (15.11.2019).

⁵⁹ J. Maxwell, *Nicola Sturgeon: “I Am a Child of the Thatcher Years”*, „New Statesman”, 13.11.2014, s. 26, www.newstatesman.com/politics/2014/11/nicola-sturgeon-i-m-child-thatcher-years.

⁶⁰ P. Kellner, *Nicola Sturgeon...*

⁶¹ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu politycznego Szkocji*, Szczecin 2011, s. 260.

⁶² J. Mitchell, *The Referendum Campaign*, [w:] *The Scottish Independence Referendum: Constitutional and Political Implications*, red. A. McHarg [et al.], Oxford 2016, s. 87.

⁶³ *Scottish Referendum: Scotland Votes “No” to Independence*, 19.09.2014, www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441 (14.11.2019).

pierwszego ministra Szkocji. Z uwagi na swoją działalność polityczną Nicola Sturgeon stała się jego naturalnym następcą.

Pozycja Nicoli Sturgeon jest obecnie znacząca przede wszystkim w Szkocji, ale również w całej Wielkiej Brytanii ze względu na rosnące aspiracje niepodległościowe Szkotów. Pomimo że w głosowaniu w 2014 roku idea niepodległości Szkocji upadła, z nową siłą odżyła po wygranej zwolenników brexitu. Szkoci są przeciwnikami opuszczenia Unii Europejskiej (co pokazało referendum w sprawie brexitu) i z tego powodu koncepcja opuszczenia Zjednoczonego Królestwa przy jednoczesnym pozostaniu w ramach UE jest dla wielu istotnym argumentem za przeprowadzeniem kolejnego referendum niepodległościowego dla Szkocji. Tutaj na pierwszy plan wysuwa się właśnie liderka SNP, która głośno i zdecydowanie lobbuje za koniecznością wypowiedzenia się Szkotów na temat ich przynależności.

Kobiety w parlamencie Wielkiej Brytanii

Kobiety przywódczynie, które pełniły najważniejsze funkcje w państwie w XX i XXI wieku, tak jak wcześniejsze władczynie brytyjskie, stały się świadectwem zdolności kobiet do decydowania o najważniejszych kwestiach w państwie. Ich rola w kształtowaniu polityki państwa była ogromna i przyczyniła się zapewne do zmiany spojrzenia na pozycję kobiety w polityce państwa. Jednak aby pokazać rzeczywiste uczestnictwo kobiet w polityce, warto spojrzeć na ich aktywność polityczną oraz procentowy udział w parlamencie brytyjskim.

Pierwszą kobietą wybraną do Izby Gmin była Constance Markiewicz, która uzyskała mandat w wyborach powszechnych w 1918 roku. Jednak jako członek partii Sinn Féin nie została dopuszczona do pełnienia funkcji posła izby niższej parlamentu brytyjskiego⁶⁴.

W praktyce więc pierwszą kobietą, która została posłem, była Nancy Astor (wicehrabina Astor) – po wyborach uzupełniających w grudniu 1919 roku. Wygrała wybory z ramienia Partii Konserwatywnej w okręgu wyborczym Plymouth Sutton po tym, jak jej mąż Waldorf Astor, był poseł,

⁶⁴ A. Eldridge, *Constance Markiewicz. Anglo-Irish Countess and Political Activist*, www.britannica.com/biography/Constance-Markiewicz (7.02.2020).

otrzymał tytuł para⁶⁵. Astor pozostała członkiem Izby Gmin do 1945 roku. Chociaż nigdy nie zaangażowała się w kampanię na rzecz prawa wyborczego kobiet, była wielką orędowniczką ruchu kobiet w parlamencie⁶⁶.

Przez lata kobiety startowały w wyborach do izby niższej wybieralnego w wyborach powszechnych parlamentu brytyjskiego. Zmiany w liczbie kobiet i mężczyzn w Izbie Gmin przedstawione zostały w tabeli 1.

Tabela 1. Skład Izby Gmin uwzględniający liczbę kobiet i mężczyzn w latach 1979–2019

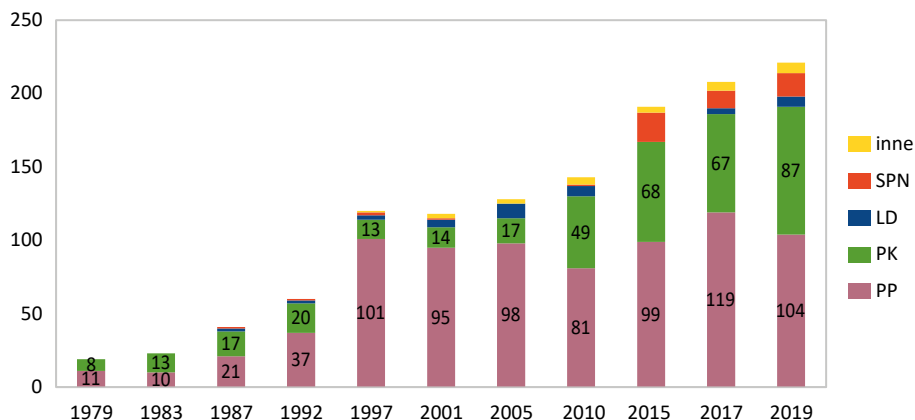
Wybory	Mężczyźni	Kobiety	Całkowita liczba	Udział procentowy kobiet
1979	616	19	635	3%
1983	627	23	650	4%
1987	609	41	650	6%
1992	591	60	651	9%
1997	539	120	659	18%
2001	541	118	659	18%
2005	518	128	646	20%
2010	507	143	650	22%
2015	459	191	650	29%
2017	442	208	650	32%
2019	429	220	649	34%

Źródło: L. Audickas, R. Cracknell, *Social Background of MPs 1979–2019*, Briefing Paper no. CBP 7483, 20.03.2020, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7483/CBP-7483.pdf>.

Warto również pokazać zmiany w liczbie kobiet zasiadających w Izbie Gmin z uwzględnieniem podziału na partie polityczne. Tutaj widoczna jest przewaga w parlamencie brytyjskim kobiet należących do Partii Pracy, co pokazuje wykres 1.

⁶⁵ T. Finn, *The First Woman of British Parliament*, 28.11.2019, <https://history.blog.gov.uk/2019/11/28/the-first-woman-of-british-parliament/> (7.02.2020).

⁶⁶ *Women in the House of Commons*, www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/womenincommons/ (10.02.2020).

Wykres 1. Liczba kobiet w Izbie Gmin z podziałem na partie polityczne w latach 1979–2019

PP – Partia Pracy, PK – Partia Konserwatywna, LD – Liberalni Demokraci, SPN – Szkocka Partia Narodowa

Źródło: L. Audickas, R. Cracknell, *Social Background of MPs 1979–2019*, Briefing Paper no. CBP 7483, 20.03.2020, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7483/CBP-7483.pdf>.

Znacząca przewaga kobiet w Partii Pracy związana jest z faktem, że partia ta znajduje się po lewej stronie brytyjskiej sceny politycznej, a partie lewicowe charakteryzuje silniejsze przywiązanie do ideologii egalitarnych, a tym samym do stosowania strategii wzmacniających reprezentację kobiet i do działań niwelujących istniejącą nierównowagę, co zwiększa możliwości uczestnictwa kobiet w życiu politycznym⁶⁷.

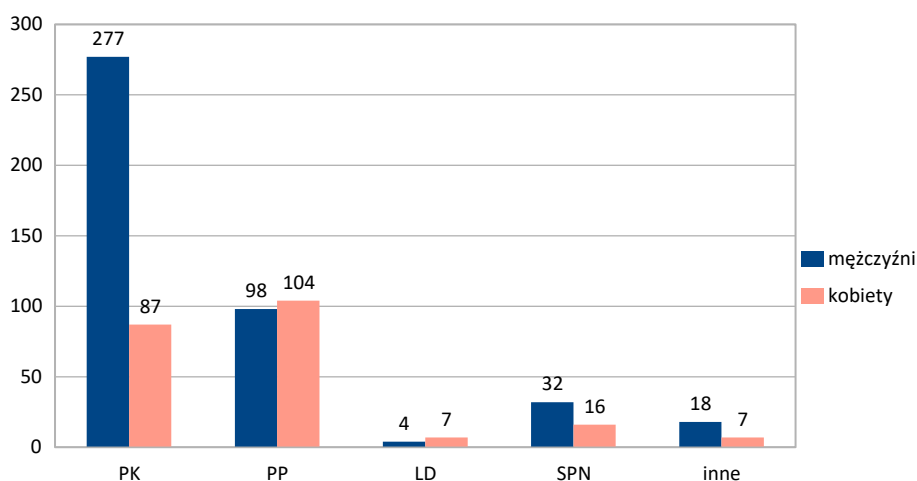
W 2017 roku zanotowano rekordową liczbę kobiet w brytyjskiej Izbie Gmin. Ogółem 32% deputowanych to kobiety, ale między partiami występują znaczne różnice. Liczba kobiet, które zdobyły mandaty z ramienia Partii Pracy, wyniosła 45%, natomiast z ramienia Partii Konserwatywnej zaledwie 21%⁶⁸.

⁶⁷ O. Barburska, *Czynniki determinujące udział kobiet w sprawowaniu władzy politycznej w krajach Europy Zachodniej*, „Studia Europejskie” 2002, 2, s. 86, www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/2-2002_Barburska.pdf (27.06.2020).

⁶⁸ *Election 2017: Record Number of Female MPs*, 10.06.2017, www.bbc.com/news/election-2017-40192060 (10.02.2020).

W wyborach w 2017 roku startowały aż dziewięćset osiemdziesiąt trzy kobiety. Dla porównania dwa lata wcześniej o miejsca w parlamencie walczyło dziewięćset czterdzieści siedem pań. Mandaty zdobyło również rekordowo dużo kobiet, bo aż sto dziewięćdziesiąt jeden. Kobiety najliczniej reprezentowały Partię Pracy – w tej partii i w innych było ich więcej niż poprzednim razem⁶⁹.

W wyborach w 2019 roku aż dwieście dwadzieścia kobiet (34%) zdobyło miejsca w parlamencie brytyjskim. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w brytyjskiej Partii Pracy i w partii Liberalnych Demokratów większa liczba miejsc w Izbie Gmin przypadła kobietom niż mężczyznom. Natomiast Partia Zielonych uzyskała tylko jedno miejsce i zajęła je akurat kobieta. Porównanie wyników wyborów dla największych partii politycznych z podziałem na liczbę miejsc zajmowanych przez kobiety i mężczyzn przedstawia wykres 2.

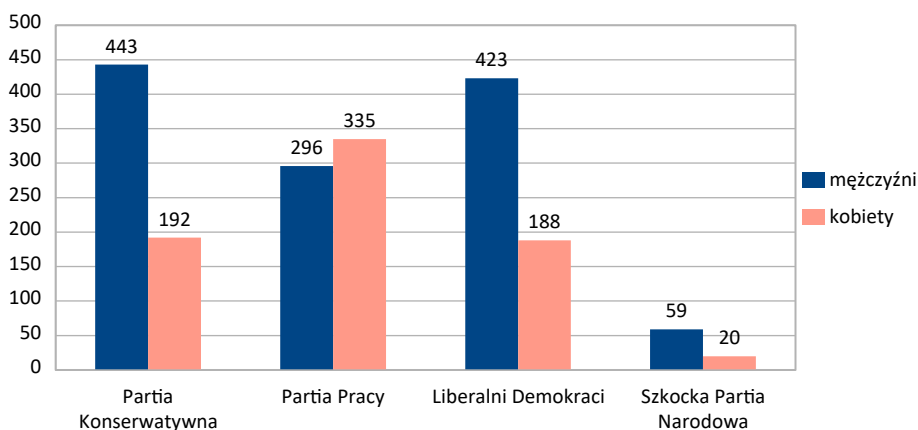

Wykres 2. Liczba miejsc w Izbie Gmin z podziałem na płeć w 2019 roku
PK – Partia Konserwatywna, PP – Partia Pracy, LD – Liberalni Demokraci, SPN – Szkocka Partia Narodowa

Źródło: <https://www.theguardian.com/politics/2019/dec/13/uk-elects-record-number-of-female-mps> (5.02.2020).

⁶⁹ K. Błaszczewicz, *Kobiety górą! Ponad 200 posłanek w brytyjskim parlamencie*, 9.06.2017, <https://kobieta.wp.pl/kobiety-gora-ponad-200-poslanek-w-brytyjskim-parlamencie-6131771871061633a> (11.02.2020).

Zasadne jest również porównanie liczby kobiet, które kandydowały z poszczególnych partii politycznych w wyborach w 2019 roku (wykres 3).

Wykres 3. Liczba kobiet i mężczyzn kandydujących do Izby Gmin w 2019 roku
Źródło: <https://www.bbc.com/news/election-2019-50441274> (10.02.2020).

Oczywiście 34% miejsc oznacza, że kobiety są nadal niedoreprezentowane w parlamencie brytyjskim, jednak łatwo zauważyć, że ich liczba w Izbie Gmin rośnie wraz z każdymi kolejnymi wyborami. Te pozytywne zmiany można zaobserwować, porównując wyniki wyborcze, co przedstawione zostało w tabeli 1. Rośnie zatem liczba kobiet w Izbie Gmin, jednak stanowisko jej przewodniczącego, czyli speakera, zajmowali prawie zawsze mężczyźni. Jedyną kobietą, która pełniła tę funkcję, była Betty Boothroyd w latach 1992–2000⁷⁰.

Kobiety uzyskały możliwość zasiadania również w Izbie Lordów, co nastąpiło dopiero na podstawie Ustawy o parostwie z 1963 roku (Peerage Act, 1963), w której czytamy:

Kobiety będące piastunkami parostw dziedzicznych Anglii, Szkocji, Wielkiej Brytanii lub Zjednoczonego Królestwa mają takie samo uprawnienie (niezależnie od postanowień urzędowego aktu publicznego lub innego

⁷⁰ M. Albert, *Betty Boothroyd. British Politician*, www.britannica.com/biography/Betty-Boothroyd (27.06.2020).

aktu, jeśli taki istniał, ustanawiającego to parostwo) do otrzymywania wezwań do udziału w Izbie Lordów lub do zasiadania i głosowania w tej Izbie, oraz podlegają tym samym przesłankom utraty zdolności dotyczącym członkostwa w Izbie Gmin oraz wyborów do tej Izby, co mężczyźni piastujący te parostwa⁷¹.

Według stanu na 17 czerwca 2019 roku w Izbie Lordów było dwieście piętnaście kobiet, przy czym łącznie w Izbie Lordów zasiada osiemset osób. Liczba ta stanowi zatem około 27% członków, czyli znacznie mniej niż w wybieranej w wyborach powszechnych Izbie Gmin⁷². Jednak wart podkreślenia jest fakt, że dwie kobiety zajmowały stanowisko lorda speakera Izby Lordów⁷³ – były to Helene Hayman oraz Frances D’Souza.

Zakończenie

We współczesnej polityce brytyjskiej kobiety zaczynają odgrywać coraz ważniejszą rolę. Jak pokazano w artykule, partycypacja Brytyjek w życiu politycznym rośnie z roku na rok, co przejawia się między innymi nieustannym wzrostem liczby kobiet w parlamencie brytyjskim. Ta tendencja jest widoczna przede wszystkim w obieralnej w wyborach powszechnych Izbie Gmin, w której po ostatnich wyborach w 2019 roku kobiety stanowiły 34% wszystkich posłów. Ta liczba jest oczywiście nadal niezadowolająca, jeżeli zwrócimy uwagę na fakt, że kobiety stanowią ponad 50% społeczeństwa. Z pewnością jednak pozycja kobiet w polityce brytyjskiej jest silna. Wynik wyborów z 2019 roku i poprzednie są tego dowodem. Co istotne, w drugiej co do wielkości partii politycznej – Partii Pracy – kobiety zdobyły więcej miejsc niż mężczyźni. Nie zablokował tego nawet większościowy system

⁷¹ Ustawa o parostwie z 1963 r. (Peerage Act, 1963), s. 155, http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/brytania-3_09.pdf (11.02.2020).

⁷² J. Goddard, *Lords Membership: Lists of Current and Former Female Peers*, 18.06.2019, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/LLN-2019-0078> (11.02.2020).

⁷³ Organ ten utworzony został na mocy Ustawy o reformie konstytucyjnej z 2005 roku. Zob. P. Sarnecki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, wyd. 5, Warszawa 2013, s. 38.

wyborczy, gdzie w okręgu zwycięzca bierze wszystko⁷⁴. W bardzo wielu okręgach kobiety były zatem w stanie zdobyć mandat, mimo że rywalizowały w nich z mężczyznami. W rządzącej Partii Konserwatywnej liczba zarówno kandydatek, jak i parlamentarzystek jest dużo niższa, ale to właśnie z szeregów tej partii wywodziły się dwie panie premier.

Pozytywne zmiany w partycypacji kobiet w życiu społeczno-politycznym są zapewne efektem działań na rzecz aktywizacji kobiet i zarazem wynikają z uregulowań w prawie i statutach partii politycznych, gdzie tworzone są gwarancje równowagi płci. W 2010 roku w Wielkiej Brytanii różne organizacje społeczne zwróciły uwagę na znacznie niższy odsetek parlamentarzystek w Partii Liberalno-Demokratycznej w porównaniu z Partią Pracy i Partią Konserwatywną. Sprawa reprezentacji kobiet stała się wówczas tematem podejmowanym szeroko na forum publicznym, czego konsekwencją było wymuszenie na partiach politycznych dyskusji o uczestnictwie kobiet w polityce⁷⁵.

Jednak najistotniejszym dowodem tych zmian jest fakt, że kobieta polityk jest obecnie akceptowana. Stereotyp, że jedynie mężczyźni są predestynowani do podejmowania najważniejszych decyzji w państwie, przestał mieć rację bytu. To właśnie zmiany w sferze społecznej mają największy wpływ zarówno na aktywizację kobiet w sferze publicznej, jak i na wzrost poparcia dla kobiet polityczek.

⁷⁴ Analiza wyborów przeprowadzonych w 2018 roku wykazała, że w składzie parlamentów wybranych w systemach proporcjonalnych lub mieszanych jest więcej kobiet (26,5%) niż w parlamentach wybieranych w systemie większościowym (20%). Za: *Kobiety w polityce. Statystyki międzynarodowe...*, s. 36–37.

⁷⁵ *Jak skutecznie promować uczestnictwo kobiet w partiach politycznych. Poradnik*, s. 171, www.osce.org/pl/odihr/225201?download=true (11.02.2020).

WOMEN IN POLITICS. THE PUBLIC SPHERE

Summary

Culture, which is the basis of individual and collective mentality, has power to form and re-form human behaviour, ambitions, actions, plans, etc. The cultural dimension is therefore highly important for the issues presented in this publication.

Mentality consent to the presence of women in politics as active agents, and not only passive (absent) actors, can and does happen precisely through cultural changes. In this case, projects promoting gender equality, equal access of women and men to material and symbolic goods, such as work and prestige, play a fundamental role.

Also in the field of education, it is vital to encourage children and young adults, regardless of gender, to become involved in political life, without stigmatizing, discriminating against or perpetuating stereotypical thinking about women.

The topic of women's participation in politics still remains a vivid issue, calling for inclusion in the general public discourse and general social awareness and, above all, everyday practice. Let this publication be an invitation to do so.

Keywords: women, politics, public sphere, Poland

Kultura, będąca podstawą indywidualnej oraz grupowej mentalności, ma zdolność formowania i re-formowania ludzkich zachowań, ambicji, działań, planów etc. Wymiar kulturowy jest zatem niezwykle istotny dla spraw przedstawianych w niniejszej publikacji. Mentalnościowe przyzwolenie na udział kobiet w polityce jako aktywnych podmiotów, a nie tylko pasywnych (nie)obecnych, może nastąpić i następuje właśnie na drodze przemian kulturowych. Niebagatelną rolę odgrywają w tym przypadku różnego rodzaju przedsięwzięcia promujące równość płci, równy dostęp kobiet oraz mężczyzn do dóbr materialnych i symbolicznych, takich jak praca zawodowa czy prestiż. Także w zakresie powszechnej edukacji istotne jest, by w równym stopniu zachęcać dzieci oraz młodzież, bez względu na płeć, do angażowania się w życie polityczne. Kształcenie od podstaw pełni tu ważną funkcję, podobnie jak wychowanie ukierunkowane na równość płci, bez stygmatyzowania, dyskryminowania czy utrwalania stereotypowego myślenia o kobietach.

Temat udziału kobiet w polityce wciąż pozostaje zagadnieniem żywym, domagającym się włączenia w powszechny dyskurs oraz społeczną świadomość i nade wszystko praktykę. Publikacja ta niech będzie do tego zaproszeniem.

<https://akademicka.pl>

